

Куц Галина Михайлівна

*Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
(м. Харків, Україна)*

<https://orcid.org/0000-0002-7263-1958>

e-mail: galyna.kuts@i.ua

ІДЕЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У ТЕОРІЯХ ФУНДАТОРІВ ДИСКУРСУ КЛАСИЧНОГО ЛІБЕРАЛІЗМУ

Резюме

Мета статті полягає у виявленні специфіки висвітлення проблематики державної влади у базових теоріях фундаторів класичного лібералізму.

Методологічною основою статті стала сукупність загальнонаукових та спеціальних методів політичної науки. У контексті інтерналістського підходу виокремлено домінантні ідеї базових теорій фундаторів класичного лібералізму та проаналізовано специфіку висвітлення проблематики державної влади.

Результати. Проблематика природних прав людини стала основою класичного лібералізму: постулювалася рівність усіх людей від народження, обґрунтовувалася невідчужуваність природних прав. У концепціях фундаторів класичного лібералізму акценти переважно сфокусовані на важливості ідеї державної влади та необхідності існування держави задля захисту та збереження природних прав людини.

Ключові слова: класичний лібералізм; державна влада; лібералізм; ідеологія; дискурс.

Вступ

Ідеологія лібералізму викликала підвищену увагу в різні історичні періоди, зокрема, у контексті вибору найбільш оптимальної моделі устрою держави чи стратегії її розвитку. Це актуалізує виявлення домінантних експлікацій ідеї державної влади у теоріях фундаторів дискурсу класичного лібералізму, які були б адекватні сучасним суспільно-політичним реаліям.

Домінантними ідеями класичного лібералізму є проблематика політичних та економічних свобод, природних прав індивіда, суспільного договору, конституціоналізму, розділення владних гілок, обмеженого

врядування, політичного представництва, верховенства права, громадянського суспільства, приватної власності, толерантності, конкуренції тощо. У концептуальному арсеналі ліберального дискурсу класичного періоду співіснують теоретичні розробки різних авторів, окремих з яких іноді важко віднести до лібералів. Втім, їх концепції певним чином сприяли формуванню ліберальних ідей (Є. Бентам, Е. Берк, Вольтер, Г. В. Ф. Гегель, Т. Гоббс, В. фон Гумбольдт, Д. Дідро, І. Кант, Б. Констан, Дж. Локк, Дж. Ст. Мілль, Ш.-Л. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, А. Сміт, Г. Спенсер, А. де Токвіль, Д. Юм та ін.).

Політична філософія класичного лібералізму, виток якої можна виявити у філософії стоїків та пізніх схоластів, була насамперед моральною доктриною, стверджуючи, що раціональність та добродійність притаманні людині на сутнісному рівні. Власне кажучи, становлення класичного лібералізму починалося з ідей віротерпимості. Згодом лібералізм здійснює активну експансію у проблематику економічної сфери, освоюючи паралельно сферу політичних свобод.

Основне завдання ліберальних реформ полягає в обмеженні втручання державної влади в приватне життя індивіда (держава — «нічний сторож», якого майже ніхто не помічає). Саме цього обмеження стосується базове кредо лібералізму — «laissez faire» (не втручайтесь; не заважайте діяти). У класичному лібералізмі це кредо означало принцип невтручання державної влади лише в економічні відносини (як внутрішні, так і зовнішні).

Тлумачення ліберального кредо відрізнялося розмаїттям концептуальних експлікацій, що було зумовлено не лише культурно-історичними факторами, але й поглядами окремих теоретиків. Так, приміром, Дж. Локк та Дж. Медісон у розумінні принципу «laissez faire» «віддавали перевагу урядові, який був би обмеженим у сфері діяльності (в цілях), але зовсім не в повноваженнях (засобах)» [1, с. 204].

У класичному лібералізмі вважалося, що вільна взаємодія індивідів у різних суспільних сферах урівноважується сама собою (за аналогією з ньютонівською картиною світу, згідно з якою вільний рух атомів врешті-решт урівноважується). Ця ідея набула особливої популярності в економічній сфері, трансформувавшись в ідею вільного ринку, що регулюється завдяки «невидимій руці». Втім, сучасний лібералізм у ці уявлення про суспільство чи економіку як сфери, що саморегулюються, вніс ідею необхідності періодичної корекції їхньої діяльності з боку державної влади.

Опорою класичного лібералізму стала філософія природних прав людини (на життя, на свободу і на власність). Рефлексії фундаторів дискурсу класичного лібералізму стосовно проблематики державної влади та важливості існування держави обґрунтовувалися необхідністю захисту та збереження природних прав людини.

Методи дослідження

У методологічному плані стаття зорієнтована на використання досліджень з різних напрямків політико-ідеологічного знання. Сукупність загальнонаукових та спеціальних методів політичної науки стала методологічною основою статті, що, у цілому, забезпечило комплексний підхід до проблеми виявлення специфіки висвітлення проблематики державної влади у базових теоріях фундаторів класичного лібералізму.

Методологія дослідження ґрунтується, зокрема, на таких загальнонаукових принципах як єдність історичного та логічного, сходження від абстрактного до конкретного, об'єктивність, системність, на принципах аналізу і синтезу тощо.

Методологічним підходом, застосованим для аналізу ідеї державної влади у базових теоріях фундаторів дискурсу класичного лібералізму, став інтерналістський варіант історичного підходу (Ст. Тулмін): «внутрішня» трансформація ключових ідей у рамках класичної ліберальної доктрини.

Результати

Класичний лібералізм пов'язаний насамперед з іменами Дж. Локка, Ш.-Л. Монтеск'є, А. Сміта та ін.

Оскільки лібералізм зобов'язаний своїм виникненням сукупності різноманітних чинників, звернемося задля їхнього виявлення до історичного підходу. Застосування історичного підходу щодо аналізу ідеї державної влади у дискурсі класичного лібералізму передбачає розгляд цієї проблеми у двох взаємопов'язаних контекстах. Згідно зі Ст. Тулміним (постпозитивістський напрямок філософії науки), при використанні історичного підходу для аналізу різноманітних явищ у рамках певної науки, слід зважати на розбіжності між двома стилями історичного підходу: інтерналізмом та екстерналізмом [2, с. 298]. Якщо інтерналізм концентрує свою увагу на змінах змісту наукової дисципліни чи наукового явища, то екстерналізм зосереджує свою увагу на зв'язках науки (чи наукового явища) з більш широким соціальним контекстом. Тобто, слід зважати, що різноманітні інтерпретації сутності класичного лібералізму також зумовлюються означеними розходженнями в підходах до вивчення проблеми. Екстерналістів більше цікавлять «зовнішні» розмірковування (соціально-економічні, політичні, релігійні та інші фактори, що спричинили становлення певного явища). Інтерналісти вивчають ті історичні зміни, завдяки яким різні наукові ідеї змінюють одна одну, тобто, їх цікавлять «внутрішні» розмірковування (ідеї, що впливають на зміну наукових поглядів стосовно певного явища).

Відповідно, у масиві концепцій, що присвячені дослідженню феномену класичного лібералізму, можна виокремити два підходи: екстерналістський (залежність ідей класичного лібералізму від зовнішніх факторів: релігійних, соціокультурних, філософських, суспільно-політичних тощо)

та інтерналістський («внутрішня» трансформація ліберальних ідей у рамках різних концепцій класичного ліберального дискурсу). Оскільки сфера застосування як інтерналістського, так і екстерналістського методів обмежена, то проблема полягає в їхньому оптимальному співвідношенні, синтезі. Тим більше, що обидві інтерпретації не еквівалентні. Так, приміром, історіографія представляє лібералізм як послідовність взаємопов'язаних процесів. Соціологія ж інтерпретує його як наслідок успіху того чи іншого суспільного ладу. Обидві інтерпретації, відповідно, не еквівалентні.

Отже, для аналізу ідеї державної влади у базових теоріях фундаторів дискурсу класичного лібералізму звернемося до інтерналістського варіанту історичного підходу: «внутрішня» трансформація ключових ідей у рамках класичної ліберальної доктрини.

Джон Локк — один із найвідоміших фундаторів класичного лібералізму. На його думку, всі люди, будучи наділеними природними правами, рівні від народження, тому ніякі обставини (окрім власної згоди) не можуть змусити індивіда підкорятися волі іншого. Природні права кожної людини — право на життя, свободу і приватну власність — є невідчужуваними, тобто, ніхто не може позбавляти людей цих прав чи розпоряджатися ними. Позаяк природні права є найважливішими для людини, постає необхідність функціонування такого політичного інституту як держава, оскільки існування держави виправдовується захистом природних прав. Причому, «першочерговою і головною метою об'єднання людей у спільнотворення та передачі себе під владу уряду є збереження власності» [3, с.195]. Стосовно власності ще Е. Берк зазначав, що найпершою турботою цивілізованого суспільства є аж ніяк не вимоги держави, а власність окремого громадянина [4, с.188]. Слід зазначити, що поняття власності в інтерпретації Дж. Локка включає три компоненти: життя, свободу і володіння (*Lives, Liberties and Estates*). Тобто, функції ліберальної держави вичерпуються лише захистом цих прав. Всі інші функції, які держава може покласти на себе, означатимуть не просто втручання в приватне життя індивіда, але й відхід від ліберальних принципів. Причому, ніякі аргументи відносно того, що держава змушена розширювати свої зобов'язання, позаяк створює необхідні для людей послуги (які, допустимо, наразі неможливо знайти на ринку послуг), не виправдані з точки зору класичного лібералізму.

Базові ідеї Дж. Локка (щодо природного стану, власності, суспільного договору, конституційних засад, толерантності та ін.) поширилися у XVIII ст. не лише на європейському континенті, але й у Північній Америці. Так, на початку тексту американської Декларації незалежності, прийнятої 4 липня 1776 р. Конгресом США, містяться слова, що втілюють засадничу ідею політичної філософії Дж. Локка: «всі люди створені рівними і наділені їх Творцем певними невідчужуваними правами, до числа яких відносяться

життя, свобода і прагнення до щастя» [5, с. 25]. Слід зазначити, що початкова «формула» Дж. Локка («життя, свобода і власність») у Декларації незалежності була підмінена на таку: «життя, свобода і прагнення до щастя». Ця підміна, на думку Ф. Броді (біографа Т. Джефферсона) була свідомою, оскільки Т. Джефферсон піддавав сумніву ототожнення свободи із власністю (яке було наріжним каменем політичної філософії Дж. Локка). Проблема полягала в тому, що ототожнення свободи із власністю дискримінувало ті верстви населення, які не мали власності. Тому Т. Джефферсон запропонував взамін поняттю «власність» дефініцію — «прагнення до щастя» [6, с. 17].

Згодом ідеї Дж. Локка певним чином знайшли своє втілення і в Загальній декларації прав людини, яка була прийнята резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р.: «Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність» [7, ст. 3].

Беззаперечним для всього ліберального дискурсу вважається вчення Дж. Локка щодо державної влади, необхідність якої детермінована лише захистом прав громадян. Вважається, що певні витоки ідей стосовно представницької демократії слід також виявляти в його політичній філософії. Крім того, до категоріального апарату сучасної політичної науки належать локківські «поняття консенсусу (consent), тобто визнання певної форми government з боку більшості громадян, і trust, тобто, коли парламент і уряд застосовують політичну владу як довірені особи народу і цю довіру можуть втратити» [8, с. 241].

Щодо ідеї природного стану, як і тези, що цей стан відрізняється повною свободою, зазначимо, що вони актуалізувалися лише в епоху Нового часу, будучи неприйнятними для античних чи ренесансних текстів. «У авторів XVII століття вказані гіпотези викликали до життя доктрину щодо того, що ці початкові свободи мають бути визнані як дане Богом вроджене право, а значить як набір природних прав» [9, с. 29]. Як зазначав Л. фон Мізес, із усього розмаїття доктрин природних прав викристалізовується певний набір теорем щодо цієї ідеї [10, с. 41]. По-перше, це ідея, що постулює заданий природою певний порядок речей, стосовно якого індивід — якщо він прагне досягти успіху — має адаптувати власні дії. По-друге, для пізнання означеного порядку речей людина може використовувати лише єдину свою здатність — мислення та розмірковування. Причому, під таке розмірковування підпадають усі суспільні практики чи інститути (навіть, якщо це стосується доцільності існування цих інститутів). По-третє, інших критеріїв оцінки всіляких індивідуальних чи суспільних дій, окрім результатів цих дій не існує. Врешті, ідея природних прав призвела до появи раціоналізму та утилітаризму.

Вагомий вплив на становлення ідей лібералізму здійснили теоретичні напрацювання Ш.-Л. Монтеск'є. Стосовно розуміння природного

стану індивіда він вважав, що ключову роль у цьому стані відіграють прагнення до безпеки та спокою [11, с.165–166]. Так, у Т. Гоббса такий стан характеризувався «війною всіх проти всіх», самотністю, бідністю та брутальністю. Всупереч цій позиції, Ш.-Л. Монтеск'є нівелює таке розуміння природного стану, яке не лише зводить людську природу до інстинктів, але й, демонструючи розрізнені дії індивідів, заперечує взаємодію між ними. Відповідно, людину слід сприймати як істоту соціальну, існування якої пов'язане з певним суспільством від самого її народження. Крім того, людині — як істоті соціальній — притаманні певні моральні якості.

Виділяючи три форми правління (республіку, монархію та деспотизм), Ш.-Л. Монтеск'є по-двоєкому підходить до визначення їхньої сутності, оцінюючи кількість носіїв суверенітету та спосіб управління (мається на увазі інституціональний розподіл «суверенної влади») [11, с. 169].

Якщо в республіці — де він виділяє демократичний та аристократичний типи — влада належить частині народу, то за умов монархії чи деспотії найвища влада стає залежною від примх однієї особи. Згодом, для оцінки цих форм правління Ш.-Л. Монтеск'є залучає суто антропологічні принципи, які, будучи детермінованими специфікою людської природи, здійснюють суттєвий вплив на систему управління. Так, приміром, для функціонування двох типів республіки постає необхідність існування специфічних антропологічних рис [11, с. 179–185]: добродетності (*vertu*) — для демократії та поміркованості (*moderation*) — для аристократії. Якщо ж для монархії першочерговою є потреба в такій рисі як честолюбство (*bonneur*), то для деспотичної форми правління необхідним стає культивування страху (*crainte*). Деспотизм Ш.-Л. Монтеск'є вважав неприйнятною формою правління, оскільки за таких умов утискається свобода.

Розмірковуючи про конституцію як гарантію втілення свободи, Ш.-Л. Монтеск'є виділяє законодавчу, виконавчу та судову функції влади задля унеможливлення знищення свободи [11, с. 290]. Саме такий розподіл функцій він пропонував закріпити між різними носіями влади з метою недопущення її концентрації в руках однієї особи чи об'єднання. Як зазначав теоретик: «щоб не було можливості зловживати владою, необхідний такий порядок речей, при якому різні влади могли би взаємно стримувати одна іншу» [11, с. 289]. Ідея поділу влади, запропонована Ш.-Л. Монтеск'є, ставши наріжним каменем ліберального дискурсу, втілена сьогодні в Конституціях більшості країн світу.

Внесок у теорію лібералізму А. Сміта, якого вважають засновником класичної політичної економії, стосується насамперед економічної сфери. На його думку, в умовах конкуренції індивіди, переслідуючи власні інтереси, здатні створити оптимально збалансований суспільний лад. Адже ще Арістотель відмічав, що «люди піклуються найбільше про те, що належить їм особисто» [12, 1261b (30)].

Людина, яка переслідує свої власні інтереси, тим самим більшою мірою служить інтересам суспільства, ніж тоді, коли вона свідомо прагне це робити [13, с. 443]. Саме у такому суспільстві економіка організовується спонтанно, оскільки штучне регулювання промисловості не може бути вигідним для суспільства у порівнянні із тим станом економіки, при якому вона була би надана «сама собі» [13, с. 440–441].

Основною метою держави, вважає А. Сміт, виступає політика невтручання в діяльність індивідів, оскільки лише тоді, коли індивід бере до уваги свою власну вигоду, це невідворотнім чином «приводить його до вибору того заняття, яке найбільше вигідне суспільству» [13, с. 441]. Крім того, мають забезпечуватися економічні механізми зростання: розширення ринків, поділ праці та накопичення капіталу, які сприятимуть підвищенню продуктивності праці та ефективності виробництва.

У класичному ліберальному дискурсі філософія Просвітництва призвела до осмислення людської діяльності не лише як раціональної, але й як відповідальної [14]. Це було важливим кроком у формуванні теорії лібералізму, оскільки раніше вважалося, що суспільство, яке базується на ліберальних принципах, обирають переважно егоїстичні індивіди. Згодом стало зрозуміло, що ліберальною можна вважати таку особистість, яка, будучи високоморальною, поєднує власні інтереси з суспільними та здатна нести відповідальність за реалізацію цих інтересів. Крім того, стало вважатися, що у суспільстві основним регулятором суспільно-політичних відносин має бути закон (верховенство закону), а не окремі особи.

Кінець XIX ст. ознаменувався виникненням сумнівів стосовно універсальності принципів раціоналізму та беззаперечності історичного прогресу. Саме тоді лібералізм, певним чином позбувшись радикалізму, набуває рис еволюційності та поміркованого прагматизму. Цьому не в останню чергу сприяли концепції утилітаризму та позитивізму (Є. Бентам, О. Конт, Дж. Ст. Мілль, Г. Спенсер та ін.).

Достатньо суттєво на подальшу трансформацію лібералізму вплинули ідеї філософії утилітаризму (Є. Бентам, Дж. Ст. Мілль та ін.). Є. Бентам перевів абстрактне тлумачення лібералізму у практичну площину введенням концепту корисності задля розуміння мотивації індивіда. На його думку, людина, прагнучи задоволення від життя, старається уникати страждань. Тому вона керується принципом користі як стосовно інших індивідів, так і стосовно держави, яка виступає інструментом реалізації індивідуальних мотивів.

Разом з тим, слід зважати, що утилітаризм Є. Бентама та Дж. Ст. Мілля надає більш широкі повноваження державі у порівнянні з класичним лібералізмом. Власне кажучи, утилітаризм дав поштовх ідеям соціального забезпечення, ставши своєрідним передвісником сучасного лібералізму.

Класичний лібералізм виходив з того, що існують два типи суспільної еволюції: природна, що характеризує процеси, які відбуваються в громадянському суспільстві, та штучна, що насаджується зверху державою [15, с. 45].

Ідеї еволюціонізму у соціальній сфері найбільш активно розвивав Г. Спенсер, аргументуючи, що соціальній еволюції має бути притаманна повна гармонія між практичною діяльністю та віруваннями [16, с. 191]. Він відмічав, що в ході соціальної еволюції звичай випереджує закон. Більше того, якщо звичай утвердився, він перетворюється на закон, отримуючи офіційну санкцію та певну форму. Дотримуючись еволюційної теорії Дарвіна та застосовуючи її у соціальній сфері, Г. Спенсер зазначав, що якщо «виживають лише здібні індивіди, то від цього виходять лише безкінечно більш щасливі результати» [16, с. 125].

Стосовно лібералізму Г. Спенсер вважав, що на зорі свого становлення він співвідносився з промисловим типом соціальної організації, яка заснована на добровільній системі кооперації. Політична партія торі, що протистояла лібералам, співвідносилась із войовничим типом соціальної організації, яка була заснована на системі насильницької кооперації. З часом, «істинно ліберальні зміни зменшили обов'язкову кооперацію в соціальному житті та збільшили добровільну» [16, с. 6]. На його думку добровільна кооперація здатна замінити примусову кооперацію лише поступово, еволюційними методами.

Ідея реформаторського характеру лібералізму, яку Г. Спенсер активно розробляв, належить насправді не йому. Одним із перших теоретиків, хто заявляв про необхідність реформ, був також Дж. Ст. Мілль [17]. Втім, незважаючи на те, що найбільш давньою реформою, на думку Е. Берка, є реформа Великої Хартії вольностей [4, с. 98], першим ідеологом ліберального реформізму можна вважати І. Канта. Пов'язавши свободу з розумом, він аргументував, що розум обмежує саму по собі не зв'язану законами свободу, зазначивши, що розум дає «закони, які суть імперативи, тобто об'єктивні закони свободи» [18, с. 455]. На його думку проведенню реформаторських змін має бути притаманний поступовий характер, що виключатиме методи насильства.

Висновки

Таким чином, ідеї класичного лібералізму здійснили потужний вплив на формування всього сучасного європейського суспільно-політичного ландшафту.

Аргументовано, що у класичному лібералізмі були розвинуті ідеї, які в цілому збагатили політичний дискурс: проблематика державної влади, індивідуальних свобод, невідчужуваності природних прав, розділення владних гілок, конституціоналізму, верховенства права, парламентаризму

тощо. Здійснено розгляд ідеї державної влади у базових теоріях фундаторів дискурсу класичного лібералізму (Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є, А. Сміт та ін.).

Констатовано, що проблематика природних прав людини (на життя, на свободу і на власність) стала основою дискурсу класичного лібералізму: постулювалася рівність усіх людей від народження, обґрунтовувалася невідчужуваність природних прав (ніхто не може ні позбавляти людей цих прав, ні розпоряджатися ними). Існування держави та, власне, ідея державної влади обґрунтовувалися необхідністю захисту та збереження природних прав людини. Втім, хоча держава й покликана захищати приватне життя індивіда та свободу його дій (в рамках закону), вважалося, що слід обмежити об'єм та сфери її діяльності, встановлюючи межі поширення державної влади (кредо невтручання «laissez faire»). Встановлення таких меж передбачає договірний характер відносин між державною владою та індивідом, що виключає всілякі форми патерналізму.

У дискурсі класичного лібералізму у сприйнятті суспільно-політичного розвитку надаються пріоритети еволюційному характеру розвитку та спонтанним ініціативам, що, з однієї сторони, передбачає втілення реформістських стратегій у суспільному просторі, а, з іншої – ринкових механізмів у економічному просторі.

Список посилань

1. Звеспер Дж. Лібералізм. Енциклопедія політичної думки; пер. з англ. Н. Лисюк, С. Альошкіної, І. Підлуської / редколег.: К. Сігов, В. Скуратівський, Л. Фінберг. Київ: Дух і Літера, 2000. С. 203–207 [472 с.]

2. Тулмин Ст. Человеческое понимание; пер. с англ. З. В. Кагановой. Москва: Прогресс, 1984. 328 с.

3. Лок Дж. Два трактати про врядування; пер. з англ. О. Терех, Р. Димерець. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 265 с.

4. Бёрк Э. Размышления о революции во Франции и о прениях в некоторых лондонских обществах касательно сего события, содержащиеся в письме, предполагавшемся быть отправленным некоему благородному господину в Париж; пер. с англ. С. Векслер. London: Overseas Publications Interchange Ltd, 1992. 411 с.

5. Декларация независимости: Принята единогласно тринадцатью Соединенными Штатами Америки 4 июля 1776 г. Соединенные Штаты Америки. Конституция и законодательные акты; пер. с англ. О. А. Жидкова. Москва: Прогресс, Универс, 1993. С. 25–28 [760 с.]

6. Федералист. Политические эссе А. Гамильтона, Дж. Мэдисона и Дж. Джея; пер. с англ. Н. Яковлева, М. Шерешевской и Э. Осиповой. Москва: Издательская группа «Прогресс» — «Литера», 1994. 592 с.

7. Загальна декларація прав людини: Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015.

8. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера; пер. з нім. / під ред. проф. Є. Причепія. Київ: ВК ТОВ «Тандем», 2002. 584 с.

9. Скиннер К. Свобода до либерализма; пер. с англ. А. В. Магуна. С.-Петербург.: Издательство Европейского университета в С. –Петербурге, 2006. 120 с.

10. Мизес Л. фон. Теория и история. Интерпретация социально-экономической реальности; пер. с англ. А. Г. Грязновой. Москва: ЮНИТИ–ДАНА, 2001. 295 с.

11. Монтескье Ш.-Л. Избранные произведения; пер. с фр. И. Щербина. Москва: Государственное издательство политической литературы, 1955. 800 с.

12. Аристотель. Политика. Сочинения: В 4-х т. Москва: Мысль, 1983. Т. 4. 830 с. С. 375–644.

13. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов; пер. с англ. В. С. Афанасьева. Москва: Эксмо, 2007. 960 с.

14. Куц Г.М. Трансформаційний потенціал лібералізму в політичному просторі: автореф. дис... докт. політ. наук: 23.00.02. Чернівці, 2011. 36 с.

15. Куц Г.М. Ліберальні трансформації політичного простору: монографія / за наук. ред. Ю. І. Макара. Харків: Віровець А. П.; «Апостроф», 2011. 300 с.

16. Спенсер Г. Личность и государство; пер. с англ. Челябинск: Социум, 2007. 207 с.

17. Міл Дж. Ст. Про свободу: [есе]; пер. з англ. Є. Мірошніченко, В. Ермоленко. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 463 с.

18. Кант І. Критика чистого розуму; пер. з нім. І. Бурковського / передм. А. Лой. Київ: «Юніверс», 2000. 504 с.

References

1. Zwesper, J. (2000). «Liberalism», Encyclopedia of Political Thought, in Sigov, K., Skurativsky, V., Finberg, L. (Eds.). Kyiv: Dukh i Litera. Pp. 203–207.

2. Toulmin, St. (1984). Human Understanding. Moscow: Progress. 328 p.

3. Locke, J. (2001). Two treatises on governance, Solomiya Pavlychko Publishing House, Osnovy, Kyiv, 265 p.

4. Burke, E. (1992). Reflections on the revolution in France and on the debate in some London societies regarding this event, contained in a letter supposed to be sent to a certain noble gentleman in Paris, Overseas Publications Interchange Ltd, London, 411 p.

5. Zhidkov, O.A. (1993). USA. Constitution and legislative acts, Progress, Univers, Moscow, 760 p.
6. Yakovlev, N. (Ed.), (1994). Federalist. Political essays by A. Hamilton, J. Madison and J. Jay, Progress-Litera, Moscow, 592 p.
7. United Nations, (1948). Universal Declaration of Human Rights, 10 December 1948, available at: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>.
8. Prychepiy, Ye. (Ed.), (2002). Classics of political thought from Plato to Max Weber, Tandem, Kyiv, 584 p.
9. Skinner, K. (2006). Freedom to Liberalism, Publishing House of the European University in St. Petersburg, St. Petersburg, 120 p.
10. Mises, L. (2001). Theory and history. Interpretation of socio-economic reality, UNITI-DANA, Moscow, 295 p.
11. Montesquieu, Ch.-L. (1955). Selected Works, State Publishing House of Political Literature, Moscow, 800 p.
12. Aristotle, (1983). Politics, T. 4, Mysl, Moscow, pp. 375–644.
13. Smith, A. (2007). Research on the nature and causes of the wealth of nations, Eksmo, Moscow, 960 p.
14. Kuts, H.M. (2011). Transformational Potential of Liberalism in the Political Space, Abstrakt of the D.Sc. diss. (polit. sci), Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, 36 p.
15. Kuts, H.M. (2011). Liberal transformations of political space, Virovets A. P.; Apostrof, Kharkiv, 300 p.
16. Spencer, H. (2007). Personality and state, Socium, Chelyabinsk, 207 p.
17. Mill, J.St. (2001). About freedom: essay, Solomiya Pavlychko Publishing House, Osnovy, Kyiv, 463 p.
18. Kant, I. (2000). Critique of pure reason, Universe, Kyiv, 504 p.

Halyna Kuts

H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (Kharkiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0002-7263-1958>

e-mail: galyna.kuts@i.ua

STATE POWER IDEA IN THEORIES OF CLASSICAL LIBERALISM FOUNDERS' DISCOURSE

Abstract.

The purpose of the article is to identify the specifics of the coverage of state power issues in the basic theories of the classical liberalism founders (J. Locke, Ch.-L. de Montesquieu, A. Smith and others).

Methods. In methodological terms, the article focuses on the use of research in various areas of political and ideological knowledge. The set of general and special methods of political science became the methodological basis of the article, which provided a comprehensive approach to the problem of identifying the specifics of coverage of state power in the basic theories of the classical liberalism founders.

The methodological approach used to analyze the state power idea in the basic theories of the classical liberalism discourse founders, was the internalist version of the historical approach (St. Toulmin).

Results. It is stated that the issue of natural human rights (to life, liberty and property) became the basis of the classical liberalism discourse: the equality of all people from birth was postulated, the inalienability of natural rights was substantiated (no one can deprive people of these rights or dispose of them). In the conceptions of the classical liberalism discourse founders, the emphasis was mainly on the idea of the importance of the state power, on the idea of the need for the existence of such an institution as the state. The existence of the state was justified by the need to protect and preserve natural human rights. However, the state is called to protect the privacy and freedom of action (within the law), it was also considered that the scope and sphere of its activities should be restricted by setting limits on the spread of state power (the credo of non-interference «laissez faire»). The establishment of such boundaries presupposes the contractual nature of the relationship between state power and the individual, which excludes all forms of paternalism.

Key words: classical liberalism; state power; liberalism; ideology; discourse.

Стаття надійшла до редакції 03.10.21

© Куц Г.М., 2021